

Manuel Font i Altaba

(04.02.1922 - 30.04.2005)



Va ser el doctor Lluís Miravittles Millet, catedràtic de la Facultat de Farmàcia, qui va iniciar el doctor Manuel Font i Altaba en el món de la cristal·lografia. En la primera edició del llibre *Cristal·lografia morfològica*, del professor Miravittles, l'autor diu en el pròleg que dos estudiants anomenats Font i Cardús l'havien ajudat en l'elaboració del llibre. En edicions posteriors es va modificar l'expressió «estudiants» per «professors adjunts de geologia general».

Després d'aquest inici, el doctor Font va passar a treballar amb el doctor Francesc Pardillo, catedràtic de Cristal·lografia de la Universitat de Barcelona des de l'any 1912 fins a l'any 1956. En aquest punt vull fer un incís en relació amb el doctor Pardillo per la influència que va tenir sobre el doctor Font. El doctor Pardillo era un castellanenc que va introduir una novetat en la mineralogia que es feia a Espanya. En comptes de fer-la de manera naturalista (eufemisme per indicar que era descriptiva) la treballava de manera quantificada. Una altra innovació del doctor Pardillo va ser introduir bibliografia d'autors estrangers en els seus treballs. Aquesta manera de treballar la mineralogia, més tècnica i científica, és el que caracteritza el que s'ha conegut com *l'escola catalana de cristal·lografia*. No entraré en detalls de les polèmiques que va generar aquesta manera d'entendre la mineralogia, però si algú té curiositat, pot consultar el *Boletín de la Sociedad Española de Historia Natural*: per exemple, són dures les polèmiques entre Buen i Pardillo o entre Hernández-Pacheco i Pardillo.

Vist des de l'any 2005, setanta-cinc anys més tard, quan la ciència està totalment globalitzada, sorprenen tant aquestes polèmiques com el fet que es parlés d'una escola catalana de cristal·lografia, quan en realitat el que feia el doctor Pardillo era seguir els mètodes de treball dels centres de referència de la mineralogia i la cristal·lografia mundials, ignorats a la resta d'Espanya a causa de l'aïllament que vivia el professorat universitari.

Una conseqüència d'aquest afany de fer una mineralogia més quantificada va ser la introducció de la difracció de raigs X a Espanya. Va entrar a l'Estat per dues vies. Una és la via madrilenya, a l'Instituto Nacional de Química-Física, que dirigia el físic doctor Julio Palacios, i que després es va convertir en l'Instituto Rocasolano del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC). L'altre via és la catalana, encapçalada pel doctor Pardillo, en l'anomenat *laboratori de cristal·lografia i mineralogia*, a la Universitat de Barcelona. L'Instituto Rocasolano i la Universitat de Barcelona han estat fins a la meitat de la dècada dels vuitanta, els únics centres de referència a Espanya en la difracció, on anava qualsevol científic que volgués aprendre d'aquest tema.

El doctor Font va ser fidel al doctor Pardillo, en va seguir l'exemple i la metodologia, i va millorar això que ells denominaven *l'escola catalana de cristal·lografia*. Utilitzaré la difracció de raigs X per mostrar aquesta evolució. El doctor Pardillo va disposar d'un generador de difracció de raigs X; quan es va jubilar, el seu professor adjunt, doctor José Luis Amorós, el va substituir i en va adquirir dos més. Així, el doctor Font va aconseguir tenir sis generadors treballant simultàniament.

Voldria subratllar tres característiques del doctor Font:

La primera era el costum i la mania que tenia d'assistir a tots els congressos internacionals de cristal·lografia i mineralogia, cosa que no era usual entre el professorat

universitari de les dècades dels seixanta i setanta, continuant així la línia de Pardillo, que donava importància al fet de conèixer el que es feia fora. Això li permetia assabentar-se de les darreres novetats en el seu àmbit i contactar amb científics d'altres països. La resposta que el doctor Font donava als seus contactes i a aquesta informació que obtenia era enviar al darrer estudiant que entrava a la seva Càtedra un o dos anys a treballar amb aquestes novetats. Això, d'una banda, era positiu ja que donava una formació millor als estudiants que hi passaven, però de l'altra era un desencís, ja que, quan tornaven, trobaven que no disposaven d'aquell equipament que havien utilitzat a l'estranger i això, a més, provocava moltes vegades que cada estudiant treballés sol portant una o dues línies de recerca.

La segona característica que vull remarcar és l'enginy que emprava el doctor Font per suplir aquesta mancança d'equipament de les universitats espanyoles i aquell neguit que tenia per disposar del «més nou». Vull recordar, per exemple, l'ordinador IBM1130 que hi havia al Departament, quan la Universitat de Barcelona sols tenia dos IBM360, un al Centre de Càlcul i l'altre a l'Administració. Aquest ordinador va ser retirat per IBM, perquè mai es va pagar, però ja ens n'havíem aprofitat usant-lo durant vuit anys. El primer PC que va tenir la Universitat de Barcelona, si no estic mal informat, va estar en el Departament, era un IBM-AT, un equip tan nou que la casa comercial no havia acabat de desenvolupar el seu programari gràfic. Un altre exemple és el cas del primer difractòmetre de monocristall de què va disposar la Universitat de Barcelona. Us explicaré com el doctor Font el va aconseguir. Enraf-Nonius, casa comercial que no havia venut encara cap equip a l'Estat espanyol, va exportar temporalment a Espanya un difractòmetre per exhibir-lo en un congrés. El problema que va tenir Enraf és que Duanes va obligar a fer l'exportació per un any. Aleshores, el doctor Font va convèncer la casa que l'equip, en comptes de passar un any en el magatzem, que ells mateixos haurien de llogar, podia estar dipositat en el Departament i, mentrestant, ell buscava diners per comprar-lo. Com que aquests diners no es van aconseguir, l'equip es va retirar després de deu mesos. Podria seguir amb altres exemples, però no us voldria cansar. En definitiva, el doctor Font va fer que la comunitat científica catalana pogués beneficiar-se d'un equipament, algun de pagat i algun altre que no, gràcies al qual van sortir nombroses publicacions científiques.

Finalment, el darrer aspecte que voldria subratllar és el seu mestissatge o, si ho preferiu, la seva interdisciplinarietat. Entre els estudiants que va tenir el doctor Font n'hi havia amb formació geològica, farmacèutica, química o física. Ell mateix tenia una formació química. Aquest mestissatge pot sorprendre algú, però no és estrany quan es repassa, per exemple, el *World Directory of Crystallographers* i s'observa que el percentatge més elevat de cristal·lografs del món tenen estudis de química, seguit dels que tenen

de física. Si es fa el mateix amb els mineralogistes, s'observa que la majoria tenen formació geològica, seguit dels químics. Aquest mestissatge és conseqüència de la transversalitat de la cristal·lografia i la mineralogia.

Tots tenim anècdotes amb el doctor Font, algunes de positives i altres de sorprenents. No podem oblidar, però, que a la seva manera, ell va lluitar perquè Catalunya tingués una cristal·lografia i una mineralogia competitives a escala mundial, amb els recursos de què va disposar o el seu enginy va idear. Tampoc va perdre en cap moment aquest contacte amb la recerca estrangera, a fi de no oblidar les fites que s'havien d'aconseguir i poder tenir les portes obertes per poder fer fora el que aquí era irrealitzable a causa de la manca de recursos.

Text llegit pel senyor Xavier Solans i Huguet, director del Departament de Cristal·lografia, Mineralogia i Dipòsits Minerals de la Universitat de Barcelona per encàrrec de la Secció de Ciències i Tecnologia en el Ple del dia 13 de juny de 2005